

CESTA DO VEČNOSTI

Štefan ŠAK

Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov,
Slovenská republika

Obrázok 1: Ikona Druhej parusie Christa.

Metropolita Surožský Antony Bloom jeden z veľkých starcov 20. storočia, sa pri spomienke na smrť rozpomenul na slová svojho otca, ktorý mu raz povedal: „Celý svoj život musíš prežiť tak, aby si sa naučil očakávať svoju smrť tak, ako ženích očakáva svoju nevestu. Nedočkavo ju očakávať, očakávať ju s radosťou, túžiť po nej, aby sme ju privítali s láskou.“¹⁰⁷ Toto bola prvá osobná skúsenosť, ktorú metropolita Antony ešte ako chlapec prežil pri rozhovore so svojím otcom. Jeho druhá skúsenosť so smrťou sa

udiala v malej izbičke svojho otca v podkrovnom byte jedného francúzskeho domu v Paríži kde navštívil svojho otca tesne pred smrťou. Pri spomienke na túto nezabudnuteľnú chvíľku sa metropolita Antony Bloom rozpamätal na to, že keď vstúpil do izby, v ktorej zomieral jeho otec, zavrel dvere a pritom pocítil nesmiernu hĺbku ticha. „Od môjho prekvapenia,“ hovorí metropolita, „som až hlasne zhíkol. Niektorí ľudia hovoria, že existuje smrť. Ach aká je to lož. Totiž celá izba môjho otca,“ pokračuje metropolita Antony, „bola naplnená životom, lepšie povedané, takou plnosťou života, ktorá neexistovala ani vonku na ulici a s akou som sa

¹⁰⁷ АНТОНИЙ СУРОЖСКИЙ, митрополит. Жизнь. Болезнь. Смерть. [online]. [2015-12-16]. Москва : Metropolitan Anthony of Sourozh Foundation. Dostupné z: <http://www.mitrass.ru/illness/a_main.htm>.

vo svojom živote ešte nestretol.“¹⁰⁸

Z toho dôvodu slová apoštola Pavla, ktoré písal kresťanom v meste Filipis, dnešnej Kavale, na severe Grécka: „*Lebo mne žiť je: Christos, a umrieť: zisk. Ale ak (ďalej) žiť v tele - znamená to pre mňa plodnú prácu, a neviem, čo si radšej voliť. Tiahne ma to z oboch strán: túžim už umrieť a byť s Christom, a to by bolo iste omnoho lepšie, ale pre vás je potrebné, aby som zostal v tele. O tom som pevne presvedčený a viem, že zostanem a vytrvám so všetkými vami pre váš prospech a pre radosť viery,...*“¹⁰⁹, sú pre nás skutočnou výzvou, aby sme o príprave na našu smrť nerozmýšľali ako o príprave na náš koniec, ale naopak na náš večný život. Každý pravoslávny kresťan sa počas svojho pozemského života pripravuje na odchod z tohto pozemského života do večného života. Tento fakt nám neustále pripomínajú aj prosby ekténie za zosnulých, v ktorých prosíme Boha: „*Aby sme zvyšný čas svojho života v pokoji a pokání dožili*“¹¹⁰. Ďalej prosíme: „*O kresťanské, bezbolestné, bezúhonné a pokojné ukončenie nášho života a o to, aby sme dobre obstáli na strašnom Christovom súde*“¹¹¹.

Podľa tradície Cirkvi každý verný kresťan, ktorý činí pokánie, má na konci svojho života prijať najčestnejšie dary Telo a Krv Isusa Christa, o čom nám svedčí 13. pravidlo prvého svätého Všeobecného snemu, 6.¹¹² a 22.¹¹³ pravidlo

¹⁰⁸ АНТОНИЙ СУРОЖСКИЙ, митрополит. Жизнь. Болезнь. Смерть. [online]. [2015-12-16]. Москва : Metropolitan Anthony of Sourozh Foundation. Dostupné z: <http://www.mitrass.ru/illness/a_main.htm>.

¹⁰⁹ Flp 1, 21 – 25. Týmito slovami apoštol Pavol deklaruje, že už nežije prirodzený život starého Adama, ale žije už nový duchovný život, pretože Christos je pre neho všetkým, aj život aj dych aj svetlo nakoľko meno život má tri významy. Prvý je prirodzený život „V ňom žijeme, hýbeme sa a sme“ Sk. ap. 17, 28. Druhý je hriešny život ako to hovorí opäť apoštol Pavol: „Mohli by sme my, ktorí sme zomreli hriechu, v ňom ešte žiť?“ Rm 6, 2. Tretí je večný život v Christu o čom opäť svedčí apoštol: „naša vlasť je v nebesiach“ Fil 3, 20 a opäť „darom Božej milosti je večný život“ Rm 6, 23. Nehovorí tu, že nežije prirodzený život, ale že nežije hriešny život, ktorý je ponorený do vášni a túžieb tohto sveta.

¹¹⁰ Liturgia sv. Jána Zlatoústeho. [ed. NADZAM, M.]. Prešov : Eparchiálna rada pravoslávnej Cirkvi v Prešove, 1996. s. 79.

¹¹¹ Liturgia sv. Jána Zlatoústeho. [ed. NADZAM, M.]. Prešov : Eparchiálna rada pravoslávnej Cirkvi v Prešove, 1996. s. 79.

¹¹² Pravidlo 6. (ankyrského snemu) - Ohľadne tých, ktorí pouze na hrozbu mučením alebo odňatím majetku alebo vyhnáním povolili a obetovali modlám a do prítomnej doby neučinili pokání, ale v době tohoto snemu prišli a pojali úmysl obrátení, usouzeno, aby byli přijati do třídy posluchačů Písma do velikého dne Paschy; po velikém dni buďtež tři roky v třídě klečících potom ještě dva roky v obecnství mimo přijímání, a tak ať vstoupí v plné společenství po naplnění celého šestiletého pokání. Byli-li někteří před tímto sněmem přijati na pokání, počítá se jim od té doby

Ankýrskeho snemu, ako aj niektoré miestne snemy na východe i západe, a ďalej 2.¹¹⁴ a 5.¹¹⁵ pravidlo Gregora Nysského atď. Prvý všeobecný snem vo

začátek šestiletí. Jestliže však nastane u nich nebezpečí nebo blízkost smrti pro nemoc nebo z nějakého druhého případu, buďtež přijati s podmínkou. Pozn.: Podmínkou se chápe případ, že zůstanou na živu; pak musí prodělat dobu pokání dle tohoto pravidla.

¹¹³ Pravidlo 22. (ancýrského sněmu) - Ti, kdož jsou vinni úmyslnou vraždou, buďtež ve třídě klečících; úplného obecenství se jim dostane ke konci života.

¹¹⁴ Pravidlo 2. (Řehoře Nisského) - A tak po rozdělení hříchů shorařečeným způsobem, hříchy vztahující se na myšlenkovou vlastnost duše, otcové uznávají za nejtěžší a vyžadující velkého, dlouhého a přísného pokání. Na příklad, jestliže se někdo zřekl víry v Krista a ukázal se, že přijal židovství, nebo modloslužebnictví nebo manichejství nebo jiný podobný druh bezbožnosti, spáchal-li toto zlo úmyslně, ale potom toho litoval, má míti celý život za dobu pokání. Neboť takový nikdy se nestává hodným v čas konání tajemné modlitby klaněti se Bohu společně s lidem, nýbrž nechť se modlí osamocen a od přijímání svatých tajin zcela budiž odloučen. **Avšak v hodince odchodu z tohoto života nechť je učiněn hodným přijetí svatých tajin.** Jestliže však nad očekávání zůstane na živu, opět nechť žije v tomtéž odsouzení, nepřijímaje do svého konce. Ti však, kdož mukami a krutými týráními byli přinuceni, podrobují se epitimii na určitou dobu. Totiž svatí otcové jim projevíli takovou lidumilnost proto, že nikoliv jejich duše padla, nýbrž nemohoucnost těla nebyla ve stavu odporovati mučení. Proto za násilné a mučením vynucené odpadnutí stanoví se po obrácení míra epitimie jako v případě těch, kdož zhřešili smilstvem.

¹¹⁵ Pravidlo 5. (Řehoře Nisského) - Zbývá pak podrobiti prozkoumání duševní sílu hněvu, když se vzdálí od svého dobrého užití jako spravedlivý hněv a upadá do hříchu. Z hněvu bývá mnoho hříšných skutků a všelikých špatností. Avšak naši otcové nepovažovali za nutné velmi podrobně se některými z nich zabývatí a neuznávali za potřebné přílišnou léčebnou péči všech provinění, pocházejících z hněvu. Písmo zakazuje nejen lehkou ránu, nýbrž i každé zlořečení a mrzkomluvnost a vše podobné, jež z hněvu pochází. Oni však pouze proti zločinu vraždy stanovili preventivní opatření epitimiemi. Dělí se tento zločin na úmyslné a neúmyslné zabití. Úmyslné zabití je za prvé to, jehož se s úmyslem odvážil ten, kdo se rozhodl pro tento zločin, aby jej spáchal; za druhé se klade mezi úmyslné zabití, když někdo ve rvačce bije a jsa bit, udeří na určité místo. Neboť kdo je jednou zachvácen zuřivostí a podlehne proudu hněvu, v čas vášně nepřijímá na rozum nic, co by mohlo přetíti zlo. Tudíž zabití ve rvačce se připisuje úmyslu a nikoliv náhodě. Neúmyslné zabití má určité příznaky, kdy někdo máje v úmyslu něco jiného náhodou spáchá těžké zlo. Z těchto úmyslné zabití vyžaduje trojnásobného prodloužení doby pro ty, kteří léčí obrácením vědomý zločin. Pro ně se stanoví tři desetiletí s určením po devíti letech pro každý stupeň pokání. Nechť stráví devět let v úplném odloučení a se zakázaným vchodem do chrámu. Tolik let dále přebývejž na stupni naslouchajících, hoden pouze poslouchati učitele a Písma; v třetím devítiletí ať se modlí s padajícími v pokání, potom ať přistupuje k obecenství svatých tajin. Jest zřejmé, že správa církve ho bude taktéž pozorovati a podle pozorování jeho obrácení zkrátí pro něho délku epitimie tak, že místo devíti pro každý stupeň pokání se stanoví buď osm, nebo sedm, šest či pouze pět let, jestliže vroucností pokání potvrzuje dobu a horlivostí v nápravě předstihuje ty, kteří v delším čase s menším výsledkem se očišťují od skvrn. Neúmyslné zabití bylo uznáno za hodné shovívavosti, nikoliv pochvaly. Tak jsem pravil, abych učinil známým, že pravidlo uznalo za nehodného kněžské milosti toho, kdo třebas neúmyslně byl poskvřen zabitím a učinil se nečistým skrze nečistý skutek. Doba, určená prostě pro očištění ze smilstva, uznána za vhodnou být určena i pro neúmyslné vrahy, s tím, že

svojom 13. pravidle poukazuje na to, že ide o staré kanonické pravidlo (zákon) „ὁ παλαιὸς καὶ κανονικὸς Νόμος“ (lat. antiqua et canonika lex)¹¹⁶. Toto pravidlo sa odvoláva na staré kanonické pravidlo, ktoré hovorí o tom, že zomierajúcemu kresťanovi, ktorý činí pokánie je potrebné podať sväté prijímanie, ktoré je tým posledným a nevyhnutným „efódium“ (lat. ultimo et maxime necessario viatico). Grécke slovo εφόδιο (lat. viaticum) znamená „zásoby, proviant nevyhnutý na cestovanie, teda pre zachovanie života, na prežitie“¹¹⁷. Svätý Bazil Veľký vo svojom 5. pravidle hovorí, že ešte aj tomu, kto upadol do herézy, alebo nejakého ťažkého hriechu a činí pokánie¹¹⁸, je dovolené, aby prijal najčestnejšie dary pred svojím odchodom z tohto pozemského života, čo potvrdzujú 6. a 22. pravidlá miestneho snemu, prijaté v Ankýre. Toto všetko sa deje z dôvodu, že o malú chvíľu sa duša človeka ocitne v ťažkej a dojímavej situácii, kedy opustí telo, s ktorým žila v tesnom zväzku a postaví sa pred tvár nášho Pána Isusa Christa.

Určite si všetci veľmi dobre uvedomujú fakt, že dieťa je pre mamu tá najbližšia a najmilovanejšia osoba. Je to totiž jej telo a jej krv a rovnako tak aj jej duša. Čo by neurobila pre svoje dieťa? Ale aj mama v hodine svojej smrti zabúda na svoje dieťa. Pochopiteľne, že sa naňho rozpamätá opäť a to vo večnosti. Ale realita, o ktorej spievame v ôsmej piesni pri poslednom objatí¹¹⁹

bude pozorován i zde stav kajníkův. Tudíž bude-li obrácení pravdivé, není nutno zachovati počet let, nýbrž jest dobře zkrátiti a vésti kajníka k návratu do církve a k přijímání svatých tajin. Jestliže někdo nenaplniv čas, pravidly určený k pokání, **odchází ze života, lidumilnost otců káže, aby přijal svaté tajiny a nebyl propuštěn bez posílnění na cestu k onomu poslednímu putování.** Avšak jestli po přijetí svatých tajin se vrátí opět k životu, nechť očekává naplnění určeného času na tom stupni, na němž byl před přijímáním, daným mu z nouze.

¹¹⁶ ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ ΑΓΙΟΠΕΙΤΟΥ. 1991. *Πηδάλιον*. Θεσσαλονίκη : εκδ. Ρηγοπούλου, 1991. s. 141.

¹¹⁷ ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΥ, Ι. 1990. *Λεξικόν της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσης*. Αθήνα, 1990. s. 417.

¹¹⁸ „Avšak svätý Bazil Veľký vo svojom 5 pravidle zdôrazňuje, že heretikovi, ktorý učinil pokánie nie je potrebné dať prijať Najčestnejšie dary automatický, neuvážene, ale naopak s uvažovaním je potrebné preskúmať či toto jeho pokánie je opravdivé, teda či má aj plody tohto pokánia, teda či zanechali heretické učenie podľa ktorého žili, čo by mohol niekto z ľudí dosvedčiť“, ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ ΑΓΙΟΠΕΙΤΟΥ. 1991. *Πηδάλιον*. Θεσσαλονίκη : εκδ. Ρηγοπούλου, 1991. s. 594-593.

¹¹⁹ Posledné objatie (bozk) je liturgická bohoslužobná prax, ktorá veľmi výstižne vyjadruje duchovné spoločenstvo medzi bratmi a sestrami v Christu. Tvorí taktiež prejav lásky a priateľstva, ktorému sa naučili od nášho Spasiteľa a Pána Isusa Christa. Toto sväté objatie ako symbolické vyjadrenie lásky existuje aj počas slúženia svätej Eucharistie, kde všetci slúžiaci klerici takýmto spôsobom vyjadrujú medzi sebou spoločenstvo lásky a pokoja, ktoré je nevyhnutné pre všetkých prístupujúcich ku svätému prijímaniu. Takéto sväté objatie (bozk)

Svätý Ján Zlatoústý vo svojej 43 homílii pri výklade svätého Evanjelia podľa Matúša píše, že keď sa kráľ Ezeziel ocitol zoči voči smrti, nespomenul si ani na svoju slávu, ani na veľkolepé hostiny, ale naopak, na svoje cnosti¹²², keď hovorí: „ГДН ПОМАННН ННѢ, ѦКѠ НРТИННОЮ ХОДНХЗ ПРЕД ТѦОБЮ Н СРДЦЕМЗ

σοβερσένнымъ, ἢ οὐγώδῃα παρὰ ὀφθαλμοῖς σου τοῦ ἰδεῖν.“¹²³ A takto, keď už bol kráľ Ezekiel pripravený na smrť a počul slávu, slasť a rozkoš, ktorú si vychutnával počas svojho života, od hanby zatváral svoje oči, aby to nevidel. Ale naopak, keď počul o svojich dobrých skutkoch, lietal od radosti.

V tejto súvislosti by som chcel spomenúť Filipa III., španielskeho kráľa, ktorý žil v rokoch 1578 – 1621. Neexistovalo asi nič na celom svete, čo by si tento kráľ nevychutnal za svojho pozemského života. Slávu, bohatstvo, moc, prejavy úcty, slasť, rozkoš atď. Ale keď odchádzal z tohto sveta, všetka táto veľkoleposť života mu pripadala ako odpad, hnus a zvratky. Pred jeho zrakom sa objavili cnosti, ktoré vo svojom živote ignoroval a o ktoré sa vôbec nezaujímal. A teraz sa započúvame do toho, čo o tomto svojom stave povedal sám kráľ Filip III.

„Čo som získal a aký úžitok mám z celej tej slávy? Len hanbu a žiaľ, ktorý cítim teraz keď zomieram!“

„Ó! Kiež by mi Boh nikdy nedal kraľovať!“

„Ó! Kiež by som všetky svoje roky prežil na púšti!“

„Ó! Kiež by som žil s Bohom!“¹²⁴

Aké krásne a pravdivé vyznanie. Takto duša každého človeka, hoci aj tesne pred smrťou, v poslednej chvíli svojho pozemského života, keď sa úprimne vyzná a činí pokánie, bude spasená. Všetci si spomíname na zločinca na kríži. Kto to bol? Či snáď nie zločinec? Ale i napriek tomu v hodine svojej smrti dosiahol spásu.

Možno že niekoho v tejto chvíli napadne otázka: „Čo v takom prípade, ak človek nestihol vyznať svoje hriechy (vyspovedať sa), ale činil pokánie „**so skrúšeným srdcom**“ a odišiel z tohto sveta nevyspovedaný“? Na túto otázku najlepšie odpovedá žalmista, kráľ Dávid vo svojom veľmi známom 50. žalme „**сѣрдце сокрушено и смиренно бѣхъ не оунычижи́тъ.**“, (Bože, ty nepohrdaš srdcom skrúšeným a poníženým). A človek v takomto stave skrúšenosti, pokornosti a pokánia hlasne volá k Pánovi, nájde veľké milosrdenstvo, o čom svedčí aj prorok Joel, keď hovorí: „и всѣхъ, вѣахъ ѣже призвѣтъ ѡмѧ гдѧ, спасѣтъ.“¹²⁵ (A každý, kto bude vzývať Pánovo meno, bude zachránený...) Aj

¹²³ 4Carstv 20, 3.

¹²⁴ ΜΠΑΚΟΓΙΑΝΝΗ, Β., Αρχιμ. 2003. Μετά Θάνατον. 11η έκδοση. Πάτρα : εκ. ΘΑΒΩΡ, 2003. s. 47.

¹²⁵ Joel 2, 32.

Cirkev neohraničuje starostlivosť o svoje deti len na čas ich pozemského života. Naopak, jej starostlivosť neutícha ešte ani v čase smrti, prichádza k svojmu dieťaťu, udeľuje mu sväté tajiny pokánia a Eucharistie a pred samotnou smrťou v tých najkritickejších minútach života človeka, kedy duša odchádza k Stvoriteľovi, sa modlí „**Kánon na odchod duše.**“ Neúnavne a s nasadením všetkých síl robí všetko pre záchranu duší veriacich ľudí, aby mali účasť na večnom živote. Pochopiteľne, Cirkev aj po ich odchode z tohto pozemského života vo svojich modlitbách, ktoré neustále predkladá nášmu „Bohu duchovných a telesných bytostí, ktorý premohol smrť, zmariť diabla a svojmu svetu daroval život...“¹²⁷, vyprosuje „pokoje“ pre duše zosnulých služobníkov Božích, „aby im bol odpustený každý hriech, úmyselný i neúmyselný, aby ich duše Pán Boh uviedol tam, kde odpočívajú spravodliví“¹²⁸, a to „v mieste svetla, v mieste hojnosti, v mieste pokoja, kde niet bolesti, zármutku a vzdychania...“¹²⁹.

¹²⁶ Rim 10, 9.

¹²⁸ *Liturgia sv. Jána Zlatousteho*. [ed. NADZAM, M.]. Prešov : Eparchiálna rada pravoslávnej Cirkvi v Prešove, 1996. s. 59.

¹²⁹ *Liturgia sv. Jána Zlatoustého*. [ed. NADZAM, M.]. Prešov : Eparchiálna rada pravoslávnej Cirkvi v Prešove, 1996. s. 60.

¹³⁰ *Trebník*. Moskva 1991. s. 162.

Neustálym pamätaním na čas odchodu, teda smrti, sa vo svojom pozemskom živote stráňa hriechov. Premýšľajúc o tom dni, ktorý je ešte ďaleko, ale každým dňom sa blíži, s teplými slzami sa vrúcne modlia a prosia o to, aby Spasiteľ Isus Christos i Najsvätejšia Bohorodička na nich nezabudli¹³¹. Tieto modlitby o pomoc, o to, aby sa nás zastala najsvätejšia Bohorodička, prinášame dňom i nocou¹³². O túto pomoc v čase nášho odchodu z tohto pozemského života sa modlíme aj v iných bohoslužbách dvadsaťštyri hodinového bohoslužobného kruhu našej svätej Cirkvi, napríklad na večeri, kedy prosíme: „aby moja duša neuzrela mračno zlých démonov, ale aby ju prijali Tvoji svetlí a najsvetlejší anjeli“¹³³. Veriaci počas svojho života veľmi často prosia najsvätejšiu Bohorodičku, svoju zástankyňu, o pomoc v čase smrti, „keď duša sa chce odlúčiť od tela...“, kedy prosíme Bohorodičku: „oslobod' ma z rúk tých, ktorí ma nenávidia...“¹³⁴. A na inom mieste zase prosíme: „...bojac sa času smrti..., k tebe sa utiekam, spas ma od siete lovcov“¹³⁵. Alebo na inom mieste prosíme: „Ó zástankyňa

¹³¹ „ИЗДАЛЕЧА СЕГѠ ДНѢ ВЛѢЦЕ ПРОВѢДА, И ТОГО ІАКѠ ПРИШЕДША ПОМЫШЛЯАИ ПРИЕИ, СЛЕЗАМИ ТѢПЛЫМИ МОЛАХА НЕ ЗАБЫТИ МЕНЕ“, kánon na odlúčenie duše od tela, pieseň 3, tropár 2. Требник. In Библиотека святоотеческой литературы [online]. [2016-01-26]. Dostupné z: <<http://orthlib.narod.ru/worship/trebnik/index.html>>.

¹³² „СѢ ВРЕМЯ ПОМОЩИ, СѢ ВРЕМЯ ТВОЕГѠ ЗАЧѢПЛЕНІА, СѢ ВЛѢЦЕ, ВРЕМЯ, Ѡ НЕМЖЕ ДЕНЬ И НОЦЬ ПРИПАДАХЪ ТѢПЛЕ И МОЛАХА ТБѢ“, kánon na odlúčenie duše od tela, pieseň 1, tropár 5. Требник. In Библиотека святоотеческой литературы [online]. [2016-01-26]. Dostupné z: <<http://orthlib.narod.ru/worship/trebnik/index.html>>.

¹³³ „И НЫНѢ ВЛѢКО, ДА ПОКРЫЕТЕСЯ МЯ РЪКА ТВОА, И ДА ПРИИДЕТЕСЯ НА МЯ МИЛОСТЬ ТВОА, ІАКѠ СЛАТЕСА ДѢША МОА, И БОЛЕЗНЕННА БѢТЬ ВО НЕХОЖДЕНІИ СВОЕМЪ, Ѡ ОКААННАГѠ МОЕГѠ И СКВЕРНАГѠ ТѢЛЕСЕ СЕГѠ: ДА НЕ КОГДА ЛѢКАВЫИ СОПОСТАТА СОВѢТЕСЯ РАЩЕТЕСЯ И ПРЕПНЕТЕСЯ Ѡ ВО ТЬМѢ, ЗА НЕВѢДѠМЫА И ВѢДѠМЫА ВЪ ЖИТІИ СЕМЪ БЫВШЫА МНѢ ГРЕХИ, МЛЧНЕВЪ БѢДИ МНѢ ВЛѢКО, И ДА НЕ ОУЗРИТЕСЯ ДѢША МОА МРАЧНАГѠ ВЪОРА ЛѢКАВЫХЪ ДѢМОНОВЪ: НО ДА ПРИИМѢТЕСЯ Ѡ АГГЛІИ ТВОИ СВЕТАЛИИ И ПРЕСВЕТАЛИИ...“, modlitba svätého Eustratija v bohoslužbe polnočnice v sobotu. Часослов. In Библиотека святоотеческой литературы [online]. [2016-02-17]. Dostupné z: <<http://orthlib.narod.ru/worship/chasoslov/index.html>>.

¹³⁴ „МАНІЕМЪ ВѢХЪ ЗНАЖИТЕЛА, СЕГДА ХОЩЕТЕСЯ ДѢША МОА РАЗЛѢЧІТИСА Ѡ ПЛОТИ, ВЕСЕПОРОЧНАА, СВОБОДНѢ МЯ РЪКНѢ НАНАВѢДАЩИХЪ МЯ, БѢ ВЕСПѢТАА...“, kánon na večeri z Oktoicha v pondelok hlas3, pieseň 6, tropár 1. Октоих. In Библиотека святоотеческой литературы [online]. [2016-02-11]. Dostupné z: <<http://orthlib.narod.ru/worship/octoich/-index.html>>.

¹³⁵ „СМЕРТНАГѠ ЧАСА ОУБОАВЛА, БЕЗСМЕРТНАГѠ РАДНѢ ВѢЧНАГѠ МЛЧЕНІА, ТБѢ ПРИПАДАЮ: СПАСИ

verných, ktorá zbavuješ smútku, zastaň sa ma v čase smrti a zbav ma démonov, ktorí chcú rozvrátiť (moju dušu)“¹³⁶, „Keď sa chce moja duša odlúčiť od môjho hriešneho tela, zbav ma, Božia Nevesta, trápenia neviditeľných vrahov“¹³⁷, „Nech nájdem Tvoju pomoc vtedy i teraz... Čistá, v čase, keď bude odchádzať moja duša... zbav ma démonského mučenia... a nenechaj ma... aby som im bol vydaný“¹³⁸, „Najčistejšia, Teba vždy prosím, zastaň sa ma v čase smrti“¹³⁹. Ďalej k najsvätejšej Bohorodičke sa v bohoslužbe povečeria takmer denne prihovárane slovami: „Zastaň sa ma... a v čase môjho odchodu moju hriešnu dušu ochraňuj, zachovaj a ďaleko odo mňa odháňaj temné pohľady hriešnych démonov“¹⁴⁰.

Každodenné pravidlo, ktoré sa v minulosti modlili mnísi a rovnako tak aj veriaci kresťania na farnostiach, obsahuje množstvo prosieb adresovaných najsvätejšej Bohorodičke, anjelom i svätým našej Cirkvi, aby nám pomohli

мѧ Ѡтроковѣцѣ ѿ сѣти ловѣщихъ, бѣгородѣтельницѣ...“, kánon na povečeri z Oktoicha v utorok, hlas 3, pieseň 7, tropar 2. Октоих. In Библиотека святоотеческой литературы [online]. [2016-02-11]. Dostupné z: <<http://orthlib.narod.ru/worship/octoih/index.html>>.

¹³⁶ „Ѡ дѣо бѣгѧ! Ѡ міра рѣдоуѣ и пренебѣжницѣ! Ѡ хранилицѣ вѣрныхъ, и ѡбѣщѧніе скорѣѣи! ты предѣстѧни мѧ въ чѧсѣ смѣрти, и ѡбѣщѧи ѿ бѣсѡвъ, ѡчищѧщихъ растлѧти мѧ...“, kánon na povečeri z Oktoicha v utorok, hlas 3, pieseň 9, tropar 1. Октоих. In Библиотека святоотеческой литературы [online]. [2016-02-11]. Dostupné z: <<http://orthlib.narod.ru/worship/octoih/index.html>>.

¹³⁷ „Ѡгда хощетъ дѡшѧ моѧ разлѣчѣтиѧ ѿ Ѡклѧннѧго моегѡ тѣлесѣ, невидимыхъ вѣгѡ томи́тельства ѡбѣщѧи мѧ бѣгѡнебѣстнѧ...“, kánon na povečeri z Oktoicha v utorok, hlas 5, pieseň 9, tropar 4. Октоих. In Библиотека святоотеческой литературы [online]. [2016-02-11]. Dostupné z: <<http://orthlib.narod.ru/worship/octoih/index.html>>.

¹³⁸ „И нынѣ и тогда твоѡ по́мощь да ѡбращѧѡ ѡтѧѧ, въ чѧсѣ, вѡньже ѡзыдетъ дѡхъ моѡ, вискорѣ ѡзмѧющѧ, ѡбѣщѧи мѧ бѣсѡвикагѡ мѡчѧнѣльства, пренепорѡчнѧѧ, и не ѡстѧѧи менѣ бѣгѧѧ, предѧнѡ быти ѡмѧ...“, kánon na povečeri z Oktoicha v utorok, hlas 6, pieseň 9, tropar 3. Октоих. In Библиотека святоотеческой литературы [online]. [2016-02-11]. Dostupné z: <<http://orthlib.narod.ru/worship/octoih/index.html>>.

¹³⁹ „Всегдѧ тѧ пренепорѡчнѧѧ, молю: въ чѧсѣ смѣрти моеѧ предѣстѧни, и мѡѧ ѡбѣщѧи рабѧ твоегѡ...“, kánon na povečeri z Oktoicha v utorok, hlas 7, pieseň 3, tropar 3. Октоих. In Библиотека святоотеческой литературы [online]. [2016-02-11]. Dostupné z: <<http://orthlib.narod.ru/worship/octoih/index.html>>.

¹⁴⁰ „и предѣстѧни мнѣ при́нѧ... и во врѣмѧ ѡсходѧ моегѡ ѡклѧннѡ моѡ дѡшѡ соблѧдѧющѧ, и тѣмнѧѧ зрѧки лѡкѧвыхъ бѣсѡвъ далѣѣ ѿ неѧ ѡгонѧющѧ...“, modlitba veľkého povečeria. Часослов. In Библиотека святоотеческой литературы [online]. [2016-02-17]. Dostupné z: <<http://orthlib.narod.ru/worship/chasoslov/index.html>>.

teraz, v tomto pozemskom živote, ale aj pri odchode našej duše. Ale s ľútosťou je potrebné konštatovať, že na toto pravidlo kresťania v bežnom živote takmer úplne zabudli. Je len na Cirkvi, aby opäť viedla svojich veriacich k tomuto pravidlu a takto nanovo pripomínala nutnosť prípravy človeka na budúci život. Sám Christos povedal: „*Majte bedrá opášané a lampy horiace*“¹⁴¹, čiže naše duše a naše srdcia.

SUMMARY

Death is tool against of evil and it's development so the evil couldn't establish in the world. At the moment of death father is forgetting about his child, man about woman, brother about brother, friend about friend, everybody are forgetting about everybody. He remembers only goodness and good deeds which he did to take the weight on scales of the court in front of the Creator. Church doesn't limit care about her children only to the time of their earthly life. Her care doesn't stop even at the time of the death, she comes to her child, she gives him holy sacraments of repentance and Eucharist and at very moment before death, in very critical minutes of the life of the man, when soul goes away to Creator, she prays special prayers for soul's departure. Believer doesn't fear of the death but of the sins which are reason of the fear and torture in the time of the death, when the soul at its departure is leaving the body. This is the reason why believer, which is led by saint mother Church, is preparing for departure of soul from this world during whole life.

Zoznam bibliografických odkazov

- АНТОНИЙ СУРОЖСКИЙ, митрополит. *Жизнь. Болезнь. Смерть*. [online]. [2015-12-16]. Москва : Metropolitan Anthony of Sourozh Foundation. Dostupné z: <http://www.mitrass.ru/illness/a_main.htm>.
- Часослов. In *Библиотека святоотеческой литературы* [online]. [2016-02-17]. Dostupné z: <<http://orthlib.narod.ru/worship/chasoslov/index.html>>.

¹⁴¹ Lk 12, 35.

- ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, ΣΤ. Θ. 2004. *Περί της κηδείας*. Αθήνα : Εκδόσεις Ομολογία, 2004.
- JOANNIS DAMASCENIS, monachi et presbyteri Hierosolymitani Opera omnia quae exstant. 1864. *Sacra Parallela (Continuatio)*. In *Patrologia Graecae. Tomus XCVI*. [ed. MIGNE, J.-P.] Parisiis, 1864. s. 9-466.
- Liturgia sv. Jána Zlatousteho*. [ed. NADZAM, M.]. Prešov : Eparchiálna rada pravoslávnej Cirkvi v Prešove, 1996. 127 s. ISBN 80-9674-770-3.
- ΜΠΑΚΟΓΙΑΝΝΗ, Β., Αρχιμ. 2003. *Μετά Θάνατον*. 11η έκδοση. Πάτρα : εκ. ΘΑΒΩΡ, 2003. 207 s.
- ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ. 1991. *Πηδάλιον*. Θεσσαλονίκη : εκδ. Ρηγοπούλου, 1991.
- Октоих. In *Библиотека святоотеческой литературы* [online]. [2016-02-11]. Dostupné z: <<http://orthlib.narod.ru/worship/octoih/index.html>>.
- ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΥ, Ι. 1990. *Λεξικόν της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσης*. Αθήνα, 1990. 1264 s.
- Trebník*. Moskva, 1991.
- Требник. In *Библиотека святоотеческой литературы* [online]. [2016-01-26]. Dostupné z: <<http://orthlib.narod.ru/worship/trebnik/index.html>>.

WAY TO THE ETERNITY

Štefan ŠAK, lecturer, Faculty of Orthodox Theology, University of Presov in Presov, Masarykova 15, 080 01 Presov, Slovakia, stefan.sak@unipo.sk, 00421517724729

Abstract

This brief article deals with the prayers and liturgical rituals, which are used in relation to a person who is dying or has already died. The prayers and canons, that we discuss here, relate to people who have not yet attained the peace, which is offered in the heavenly kingdom and to those that have yet to struggle with death during their final moments. The Greek word *agonia* describes a sporting contest or in theological terms a spiritual combat and race. This word is also used in relation to a person who is dying, but still displays signs of life. The dying person is thus in agony and is struggling with death. During this period, the Church offers help, in the form of the sacraments, such as the eucharist, repentance, and prayers. The sacraments and prayers offer hope for eternal life and life in the Kingdom of God.

Keywords

Jesus Christ, Mother of God, prayer canon, death, spirit, body, illness, life, soteriology, euchologion, sin, final judgement, life on earth, eternal life, peace, abundance, sorrow, pain